

Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

για την ομαλή ένταξη των μαθητών/τριών
με μεταναστευτικές βιογραφίες στα σχολεία
και την κοινωνία της Κύπρου

ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ

ΠΟΛΕΜΟΥΜΕ ΤΙΣ
ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ

ΣΕΒΟΜΑΣΤΕ
ΤΗ ΔΙΑΦΟΡΑ

ΚΑΝΟΥΜΕ
ΤΗ ΔΙΑΦΟΡΑ

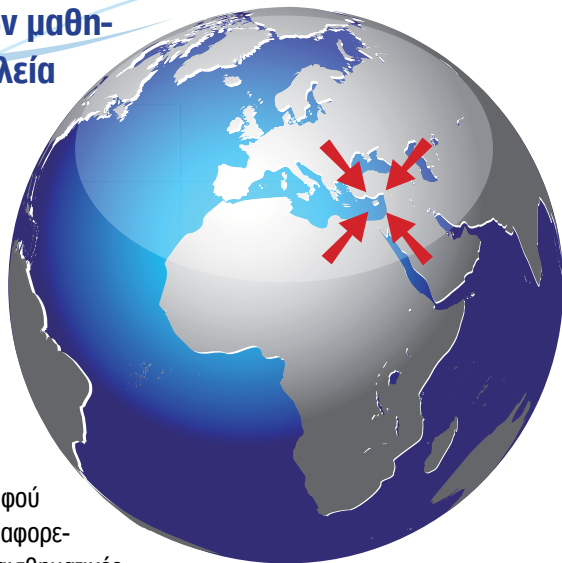
Διαπολιτισμική Εκπαίδευση για την ομαλή ένταξη των μαθητών/τριών με μεταναστευτικές βιογραφίες στα σχολεία και την κοινωνία της Κύπρου

Α. Γενικά

Η συνήθης διαπίστωση στην οποία στηρίζεται η συζήτηση για την αναγκαιότητα της «διαπολιτισμικής εκπαίδευσης» είναι ότι οι σύγχρονες κοινωνίες γίνονται στις μέρες μας πολυπολιτισμικές. Στην ουσία, όμως, αυτή η συζήτηση προκύπτει όχι γιατί μέχρι τώρα ο χαρακτήρας των κοινωνιών ήταν μονοπολιτισμικός,¹ αλλά γιατί αναγνωρίζεται πλέον ο πολυπολιτισμικός τους χαρακτήρας με αφορμή τα γενικευμένα φαινόμενα μετανάστευσης και μετακινήσεων πληθυσμών στην Ευρώπη.

Η κυπριακή κοινωνία και το σχολείο είναι ούτως ή άλλως πολυπολιτισμικά², αφού στο σχολείο υπάρχουν παιδιά με διαφορετικές καταβολές, παιδιά που μιλούν διαφορετικά ελληνικά (π.χ. τοπικές διάλεκτοι) έχουν διαφορετικές επικοινωνιακές, συναισθηματικές και μαθησιακές ανάγκες, έχουν ατομικούς ρυθμούς μάθησης, έχουν διαφορετικές δεξιότητες ή έχουν διαφορετικές πολιτισμικές διαφορές (θρησκεία, έθιμα, συνήθειες, αξίες κτλ). Έτσι η έννοια του «διαπολιτισμικού» αφορά στη συνάντηση της προσωπικής κουλτούρας του καθενός με εκείνη του διπλανού του, οι οποίες εξ ορισμού είναι ανομοιογενείς, ακόμη και στο πλαίσιο μιας «ομοιογενούς» εθνικής ομάδας και οι οποίες όμως θα συνυπάρχουν σε μια οικουμενική, οικονομική, τεχνολογική κοινότητα. Στην οικογένεια, στην παρέα συνομηλίκων, στο σχολείο τα παιδιά δεν είναι αντίγραφο ο ένας του άλλου, αλλά παρουσιάζουν ένα πλήθος διαφορετικών μορφών με τις οποίες εμφανίζεται ένα χαρακτηριστικό, ορίζοντας έτσι την ετερότητα³.

Ειδικότερα στην περίπτωση της εκπαίδευσης φαίνεται ότι δεν είναι η ίδια η ετερότητα αλλά η διαπλοκή ποικίλων μορφών ετερότητας σε σχέση με τις απαιτήσεις του σχολείου, και γενικά της κοινωνίας για μάθηση που φέρνουν το σχολείο μπροστά σε ερωτηματικά. Ερωτηματικά για το πώς μπορεί να είναι αποτελεσματικό όταν τα

¹ Κάτσιας Χ. και Πολίτου Ε. (1999) Εκτός τάξης το διαφορετικό. Εκδόσεις Gutenberg.

² Ανδρούσου Α. (1996) Εγώ και συ, εδώ κι εκεί. Εκδόσεις Θεμέλιο.

³ Γκότοβος Α. (2001) Οικουμενικότητα, ετερότητα και ταυτότητα: Η επανοδιαπραγμάτευση του νοήματος της Παιδείας. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

περισσότερα παιδιά στην τάξη είναι αλλόγλωσσα ή για το πώς μπορεί να ισορροπήσει ανάμεσα στις απαιτήσεις του εξετασιοκεντρικού συστήματος, στο περιεχόμενο των αναλυτικών προγραμμάτων και στις ανάγκες των ίδιων των παιδιών.

Η αναζήτηση απαντήσεων σε τέτοια ερωτήματα δεν είναι εύκολη ή μονοσήμαντη, αφού κάθε σχολική τάξη διαμορφώνεται από διαφορετικά παιδιά και εκπαιδευτικούς. Μέσα από συγκρούσεις και δυσκολίες, χαρές και απογοητεύσεις, δράσεις και αντιδράσεις καλούμαστε όλοι και όλες να λειτουργήσουμε σε ένα ενιαίο πλαίσιο στην καθημερινή διδακτική πράξη. Το γίνεσθαι της σχολικής τάξης είναι συνεχώς υπό διαπραγμάτευση και υπό διαμόρφωση με βάση τη δράση όλων των εμπλεκόμενων

Βασικό αξίωμα είναι ότι όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως των ειδικών συνθηκών της ζωής τους μπορούν να μάθουν, να δράσουν, να επηρεάσουν τα περιβάλλοντά τους και τους εαυτούς τους. Τα παιδιά δεν καθορίζονται ούτε παγιδεύονται στο εθνικό ή εθνοτικό τους ανήκειν, το φύλο ή τις ανάγκες τους, αλλά αντίθετα συμβάλλουν στη συνεχή αλλαγή των κοινωνικών και πολιτισμικών δεδομένων⁴. Παράλληλα ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί το βασικό γνώμονα ελέγχου των συμπεριφορών, αφού δεν αποτελεί επιθυμητή συμπεριφορά κάθε μορφή έκφρασης της ανθρωπίνης συμπεριφοράς (π.χ. «κουλτούρα» φασισμού). Στόχος είναι η συνειδητοποίηση των ορίων του καθενός μας, η κατανόηση άλλων τρόπων ερμηνείας του κόσμου, η μείωση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, η δημιουργία «κουλτούρας δημιουργίας» για αρμονική συμβίωση.

Σημείο εκκίνησης για τη διαχείριση της ετερότητας και μια διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι ότι το ενδιαφέρον εστιάζει στις «απολαβές» των παιδιών από το σχολείο. Η ετερότητα μάς ενδιαφέρει στο βαθμό που μπορεί να αποτελέσει μορφωτικό κεφάλαιο και να

αξιοποιηθεί⁹ με τη μορφή λειτουργικών εφοδίων και προσόντων για τη ζωή. Για το σκοπό αυτό καλούμαστε να αξιοποιήσουμε το αναλυτικό πρόγραμμα, το παραπρόγραμμα, τις δυνατότητες των εκπαιδευτικών, τους συγκεκριμένους μαθητές και τις μαθήτριες, το σχολικό και κοινωνικό συγκείμενο.

Β. Στόχοι εκπαιδευτικής πολιτικής

Τα σχολεία μας υποδέχονται ολοένα και μεγαλύτερους αριθμούς μαθητών από άλλες χώρες, οι οποίοι καλούνται να ζήσουν στο κυπριακό περιβάλλον. Η εκπαίδευση αποτελεί βασική προϋπόθεση και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην επιτυχή ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να συνεισφέρουν στις κοινωνίες μας.

Η εκπαίδευση και η μετανάστευση είναι στοιχεία που στηρίζουν την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 26 Νοεμβρίου 2009 καλούν τα κράτη μέλη να εξασφαλίσουν ότι σε όλα τα παιδιά προσφέρονται ίσες ευκαιρίες και παρέχεται υποστήριξη για να αναπτύξουν πλήρως το δυναμικό τους.

Στην Κύπρο έχουν δικαίωμα στη μόρφωση **όλα** τα παιδιά που κατοικούν στο νησί μας. Οι αλλόγλωσσοι μαθητές που διαμένουν στην Κυπριακή Δημοκρατία έχουν το δικαίωμα εγγραφής και δωρεάν εκπαίδευσης στα δημόσια σχολεία της Κύπρου, σε όλα τα επίπεδα, από την Προδημοτική μέχρι την Ανώτατη Εκπαίδευση. Το εκπαιδευτικό μας σύστημα δεν κάνει καμιά διάκριση αναφορικά με τη φυλή, την κοινότητα, τη γλώσσα, το χρώμα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, ή την εθνική καταγωγή των μαθητών.

⁹ Γκότοβος Α. (2002) Εκπαίδευση και ετερότητα. Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Αυτό διασφαλίζεται από το άρθρο 20 του Συντάγματος της Κύπρου. Το σχολείο σέβεται ακόμη το δικαίωμα της **ελευθερίας της σκέψης**, της **συνείδησης** και της **θρησκείας**.

Ο γενικός σκοπός της πολιτικής ένταξης των αλλόγλωσσων μαθητών στο εκπαιδευτικό μας σύστημα και συνακόλουθα στην κυπριακή κοινωνία είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων εκείνων που διασφαλίζουν σε όλους τους μαθητές ίσες ευκαιρίες πρόσβασης και επιτυχίας στην εκπαίδευση. «Το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού στοχεύει, με σειρά μέτρων, στη δημιουργία ενός δημοκρατικά οργανωμένου σχολείου, το οποίο θα αναδεικνύει την ετερότητα και την πολυπολιτισμικότητα της κοινωνίας μας ως στοιχείο σύνθεσης και δημιουργικής παραγωγής, ως ευκαιρία αλληλοκατανόησης και αλληλοσεβασμού. Υιοθετεί, προς αυτήν την κατεύθυνση, το βασικό στόχο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που είναι να εμπλουτίσουν όλοι οι μαθητές τις γνώσεις τους γύρω από τη ζωή, τις εμπειρίες και τις αξίες των λαών, να διερευνήσουν τις παγκόσμιες αξίες και να απορρίψουν στερεότυπα και προκαταλήψεις. Αυτές, εξάλλου, οι αρχές μπορούν να δημιουργήσουν τις συνθήκες ειρηνικής συνύπαρξης και προκοπής τόσο στην Κύπρο, όσο και στην πολυπολιτισμική Ευρώπη αλλά και στον κόσμο ευρύτερα⁶».

Ουσιαστικά, λοιπόν, τη φιλοσοφία που διέπει την πολιτική ένταξης των αλλόγλωσσων μαθητών στο εκπαιδευτικό μας σύστημα έρχεται να πραγματοποιήσει το εγχείρημα της διαμόρφωσης στην Κύπρο ενός δημοκρατικού και ανθρώπινου σχολείου:

- του δημοκρατικού σχολείου, στο οποίο φοιτούν μαζί όλα τα παιδιά - ανεξάρτητα από οποιαδήποτε ιδιαιτερότητα μπορεί να έχουν- για να προετοιμαστούν για το κοινό τους μέλλον. Του σχολείου, στο οποίο κανένα παιδί δεν αποκλείεται από την απόκτηση όλων των εφοδίων που χαρακτηρίζουν ένα μορφωμένο άνθρωπο. Του σχολείου που οργανώνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να παρέχει σε όλα τα παιδιά τη δυνατότητα επίτευξης όλων των στόχων της εκπαίδευσης, χωρίς οποιεσδήποτε εκπώσεις στην ποσότητα και στην ποιότητα των μορφωτικών αγαθών.
- του ανθρώπινου σχολείου, στο οποίο κανένα παιδί δεν αποκλείεται, δεν περιθωριοποιεί-

ται, δεν στιγματίζεται, δεν περιφρονείται και δεν δυστυχεί εξαιτίας κάποιας ιδιαιτερότητας. Του σχολείου απόλυτου σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, και επιπλέον του σχολείου στο οποίο οι μαθητές και οι μαθήτριες έχουν το δικαίωμα και τη δυνατότητα να μη βιώνουν την παιδική και τη νεανική ηλικία αποκλειστικά ως περιόδους ιδιαίτερα κοπιαστικής προετοιμασίας για τη ζωή του ενήλικου ανθρώπου (όπως συμβαίνει στο παραδοσιακό σχολείο) αλλά ως τις πιο δημιουργικές και ευτυχισμένες περιόδους της ανθρώπινης ζωής.

Στους ειδικούς στόχους περιλαμβάνονται:

- Η ανάπτυξη και εφαρμογή συντονισμένων μέτρων «παρέμβασης» που προωθούν την ομαλή ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα.
- Η δημιουργία και ενσωμάτωση στο εκπαιδευτικό σύστημα θεσμών, οι οποίοι διασφαλίζουν μια ποιοτική και αποτελεσματική εκπαίδευση των αλλόγλωσσων μαθητών.
- Η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών, των μαθητών και των γονέων αναφορικά με τις αρχές που πρέπει να διέπουν μια πολυπολιτισμική κοινωνία, καθώς και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και των στελεχών της εκπαίδευσης σε θέματα σχετικά με τις θεωρητικές και πρακτικές διαστάσεις της διαπολιτισμικής προσέγγισης στο εκπαιδευτικό έργο.
- Η ανάπτυξη και κατάλληλη αξιοποίηση ειδικού διδακτικού, εποπτικού και επιμορφωτικού υλικού, καθώς και η εφαρμογή νέων διδακτικών προσεγγίσεων που διευρύνουν τις δυνατότητες του κυπριακού εκπαιδευτικού συστήματος.
- Η ανάπτυξη και εφαρμογή ειδικών μέτρων και διαδικασιών για την προσαρμογή των νεοαφιχθέντων αλλόγλωσσων μαθητών.

Το πλαίσιο πολιτικής του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού για την ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στην κυπριακή κοινωνία εντάσσεται στους άξονες προτεραιότητας που περιγράφονται στη συνέχεια.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Η επάρκεια γνώσης της γλώσσας διδασκαλίας είναι ουσιώδης αλλά όχι μοναδική προϋπόθεση, έτσι ώστε να αποκομίζουν οι αλλόγλωσσοι μαθητές το μέγιστο όφελος από το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Ως εκ τούτου, προσφέρονται ταχύρρυθμα προγράμματα για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας στους αλλόγλωσσους μαθητές της δημοτικής και της μέσης εκπαίδευσης, ως πρώτη προτεραιότητα.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΝΕΟΑΦΙΧΘΕΝΤΩΝ ΑΛΛΟΓΛΩΣΣΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Στόχοι της εφαρμογής των προγραμμάτων και δραστηριοτήτων υποδοχής των νεοαφιχθέντων αλλόγλωσσων μαθητών είναι:

- Η προσαρμογή και εξοικείωση των αλλόγλωσσων μαθητών με το νέο σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον και η υποστήριξη της φοίτησής τους.
- Η πληροφόρηση των μαθητών και των οικογενειών τους για τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους στο εκπαιδευτικό σύστημα.

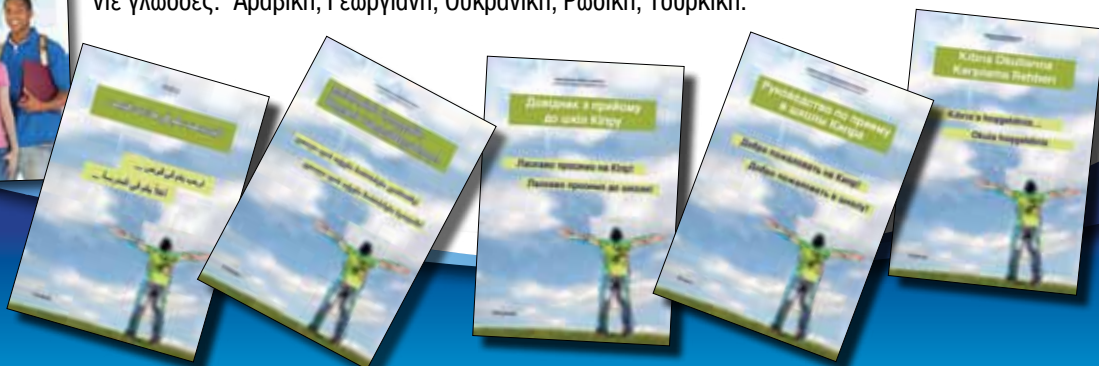
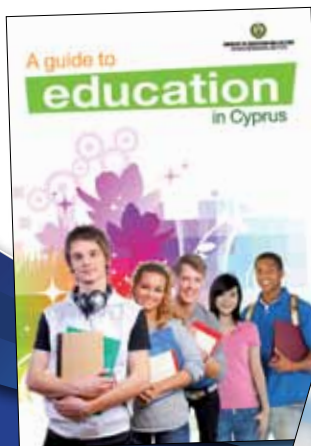
Για τον σκοπό αυτό, συγκεκριμένα, το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού έχει εκδώσει αναλυτικά ενημερωτικά έντυπα σε διάφορες γλώσσες:

• *Οδηγός Υποδοχής στην Κυπριακή Εκπαίδευση*

Αναλυτικός Οδηγός για το κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα, τις ειδικές πρόνοιες στήριξης στους αλλόγλωσσους μαθητές και τις προοπτικές και επιλογές φοίτησης. Εκδόθηκε σε εννιά γλώσσες: Αγγλική, Αραβική, Βουλγαρική, Γεωργιανή, Ελληνική, Ουκρανική, Ρωσική, Ρουμανική, Τουρκική.

• *Καλώς ήλθε στην Κύπρο.... Καλώς ήλθε στο σχολείο. Οδηγός Υποδοχής στα σχολεία της Κύπρου.*

Περιλαμβάνει απαντήσεις σε ερωτήματα που αφορούν στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μαθητών και των μαθητριών στα σχολεία της Κύπρου, ειδικές πρόνοιες για αλλόγλωσσους μαθητές, αλλά και πληροφορίες για το εκπαιδευτικό σύστημα και τις προοπτικές και επιλογές φοίτησης. Εκδόθηκε σε πέντε γλώσσες: Αραβική, Γεωργιανή, Ουκρανική, Ρωσική, Τουρκική.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΝΕΟΑΦΙΧΘΕΝΤΩΝ ΑΛΛΟΓΛΩΣΣΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης ή/και ξένης γλώσσας είναι απαραίτητη για να ανταποκριθούν με επάρκεια στις ολοένα αυξανόμενες προκλήσεις του επαγγέλματος. Η διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης θα πρέπει να ενταχθεί στην ευρύτερη ολιστική δράση της κάθε σχολικής μονάδας για αξιοποίηση της ετερότητας και διαπολιτισμικότητας. Και οι εκπαιδευτικοί αποτελούν βασικούς μοχλούς υλοποίησης μιας τέτοιας προοπτικής

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4:

ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΑΛΛΟΓΛΩΣΣΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Η εισαγωγή και εφαρμογή συστημάτων για τη συλλογή και ανάλυση πληροφοριών σχετικά με τις ανάγκες διαφόρων ομάδων μαθητών και μαθητριών ώστε να αξιοποιηθούν στο σχεδιασμό και την εφαρμογή στοχευμένων προγραμμάτων και αποτελεσματικής πολιτικής για την ενίσχυση των μαθητών με μεταναστευτική βιογραφία.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5:

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΝΕΩΝ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν απευθύνεται μόνο στα αλλόγλωσσα παιδιά, αλλά και στα παιδιά της πλειοψηφίας. Ως εκ τούτου, το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού αναγνωρίζει το γεγονός ότι η διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση καθιστά αναγκαία και τη λήψη επιπλέον μέτρων, πέρα από όσα έχουν αναφερθεί πιο πάνω, όπως:

- Την υιοθέτηση της διαπολιτισμικής προσέγγισης στα νέα αναλυτικά προγράμματα.
- Την παραγωγή και δημιουργία κατάλληλου εκπαιδευτικού και επιμορφωτικού υλικού.

Μέσα στα σημερινά πλαίσια καλούμαστε όλοι να βρεθούμε πιο κοντά, γιατί οι διαφορετικές πολιτισμικές παραδόσεις δε χωρίζουν τους ανθρώπους και τους λαούς. Αντίθετα, η διαφορετικότητα μας ενώνει. Καλούμαστε όλες και όλοι να αξιοποιήσουμε τη δική μας πολιτισμική παράδοση και κουλτούρα, και παράλληλα, να γνωρίσουμε και αξιοποιήσουμε την πολιτισμική παράδοση και κουλτούρα των ανθρώπων που συμβιώνουν μαζί μας. Να αναγνωρίσουμε ότι η ποικιλομορφία των πολιτισμών είναι πλούτος για την ανθρωπότητα και πως κάθε πολιτισμός αξίζει το σεβασμό όλων και βρίσκεται σε μια συνεχή διαδικασία διαπραγμάτευσης και αναδιαμόρφωσης εντός των συγκεκριμένων κοινωνικοπολιτισμικών πλαισίων με στόχο την εκπαιδευτική και κοινωνική ένταξη ΟΛΩΝ. Σύνθημά μας «Αξιοποιούμε την ετερότητα, πολεμούμε τις διακρίσεις. Κάνουμε τη διαφορά, σεβόμαστε τη διαφορά».

**ΣΕΒΟΜΑΣΤΕ
ΤΗ ΔΙΑΦΟΡΑ**

**ΚΑΝΟΥΜΕ
ΤΗ ΔΙΑΦΟΡΑ**

ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ

**ΠΟΛΕΜΟΥΜΕ ΤΙΣ
ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ**

Γενικός Συντονισμός: **Γαβριήλ Καράλλης**, Προϊστάμενος Τομέα Τεκμηρίωσης Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Επιμέλεια κειμένου: **Κωνταντίνος Κωνσταντινόπουλος**, **Παυλίνα Χατζηθεοδούλου Λοϊζίδου**
Συντονισμός έκδοσης: **Χρίστος Παρπούνας**, Συντονιστής Υ.Α.Π
Σχεδιασμός και ηλεκτρονική σελίδωση έκδοσης: **Θεόδωρος Κακουλλής**, Λειτουργός Υ.Α.Π.

© **ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ**
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ

Έκδοση 2010 • ISBN ΣΕΙΡΑΣ: 978-9963-0-9145-4
ISBN: 978-9963-0-9146-1

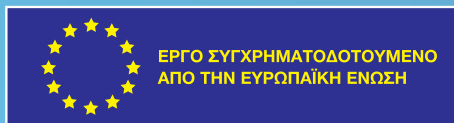
ΚΥΠΡΙΑΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ταμεία Αλληλεγγύης

Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Δράση χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ένταξης